

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалавр)
Кафедра	Реставрація та експертиза творів мистецтв	Рік навчання	3
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	вибіркова
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Семестри	6

РЕСТАВРАЦІЯ ТВОРІВ МОНУМЕНТАЛЬНОГО ЖИВОПИСУ

Семестр 6 (2025-2026 н.р.)

Викладач Терехов Максим Олегович PhD (доктор філософії.)
E-mail maxim.olegovich1991@gmail.com
Заняття За розкладом

Консультації За розкладом

Адреса Дистанційно на платформі Zoom, googl-meet
 к. 407, поверх 4, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон 057 706-03-50 (кафедра)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи.

Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ЕТМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруків для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, по телефону є припустимі, але при відсутності навчальних пар. Крім того, консультування з викладачем в режимі онлайн відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні матеріали

1. Долуда, А.О. Судово-мистецтвознавча експертиза. *Наукова конференція професорсько-викладацького складу ХДАДМ за підсумками роботи у 2006 – 2007 навчального року* (Харків, 16 – 19 травня 2007р.). Харків, 2007р. С. 33-36.
2. Долуда, А. О. Підробки в антикваріаті. *Наукова конференція професорсько-викладацького складу ХДАДМ за підсумками роботи у 2008 – 2009 навчального року* (Харків, 7 – 9 травня 2009р.). Харків, 2009р. С. 26-29.
3. Долуда А.О., Терехов М.О. Дослідження розшарування різночасового живопису. *Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи модернізації: наукові доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 11-14 вересня 2018р.). Київ, 2018. Ч.2 .С.165-170.
4. Долуда А.О. Місце реставратора у сучасному антикварному ринку. *Другого міжнародного форуму реставраторів у Львові*. (Львів, травень 2008 р.) Львів, 2008. С. 62-65.
5. Долуда А.О. Антикварний ринок України. *XI Кримські Міжнародні Воронцовські наукові читання*. (Крим, Алушка, вересень 2008р.) Алушка, 2008. С. 35-37.
6. Долуда, А.О., Дробішева О.С., Пукліч О.С. Не зважаючи на підпис, річ справжня. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько-викладацького складу та студентів ХДАДМ, за підсумками роботи 2018/2019 навчального року*. (Харків, 25 травня 2019р.) Харків, 2019. С. 34-36.
7. Наказ Міністерства культури України «Про затвердження Положення про Комісію з атестації художників-реставраторів України» від 8 квітня 1993 р. № 84.
8. Пам'яткознавство: правова охорона культурних надбань : збірник документів. Київ: Інститут культурології Академії мистецтв України, 2009. 416 с.
9. Прибега Л. Архітектурна спадщина України: пам'яткоохоронний аспект : монографія. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2016. С. 120-121.
10. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III : станом на 15 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 19.06.2023).

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Відповідні комп'ютерні програми необхідні для виконання завдань: Microsoft Word. Мікроскопи МБС-2, МБС-9, Приладдя для дослідження в ультрафіолетовім та інфрачервонім діапазоні довжини електромагнітних хвиль. Негатоскоп. Лупи 3-10 крат. Набір світлофільтрів. Реактиви для мікрохімічних досліджень.

розпису, виконаних у різних техніках і на різних архітектурних основах. Курс охоплює комплекс питань, пов'язаних із конструктивною та матеріально-технічною будовою монументальних живописних комплексів, причинами їх руйнування, методами дослідження та застосуванням традиційних і сучасних реставраційних технологій.

Теоретична частина дисципліни знайомить студентів з історією та теорією реставрації монументального живопису, етапами розвитку стінопису в архітектурному середовищі, основними поняттями й термінологією, етичними принципами реставраційної діяльності, міжнародними хартіями та нормативно-правовими документами у сфері охорони нерухомої культурної спадщини. Значна увага приділяється вивченню технологій монументального живопису різних історичних періодів, характеристик мінеральних і органічних основ, штукатурних шарів, пігментів, в'язучих речовин, а також процесів старіння та деградації матеріалів у взаємодії з архітектурою.

У межах курсу розглядаються основні типи пошкоджень монументального живопису (конструктивні, механічні, фізико-хімічні, біологічні), причини їх виникнення та вплив кліматичних, мікрокліматичних і техногенних чинників. Студенти опановують методи візуального, інструментального та лабораторного дослідження стінопису, принципи реставраційної діагностики, аналізу стану збереженості та складання науково-реставраційної документації з урахуванням специфіки нерухомих пам'яток.

Практична частина дисципліни спрямована на набуття професійних умінь і навичок виконання базових консерваційних і реставраційних робіт на об'єктах монументального живопису або навчальних фрагментах. Студенти виконують етапи аварійної та попередньої фіксації фарбового шару, укріплення штукатурних основ, ін'єктування, консолідації, очищення поверхонь від забруднень і пізніших нашарувань, усунення відшарувань і втрат, а також реставраційне заповнення та тонування. Особлива увага приділяється принципам мінімального втручання, зворотності, наукової обґрунтованості та збереження автентичності пам'ятки.

Дисципліна формує навички роботи з реставраційними матеріалами та інструментами, організації робочого процесу в умовах пам'ятки архітектури, дотримання вимог техніки безпеки, ведення фахової документації та аргументованого вибору реставраційної методики з урахуванням історичного, художнього й конструктивного контексту об'єкта.

Вивчення дисципліни **«Реставрація творів монументального живопису»** є важливою складовою професійної підготовки реставратора, сприяє формуванню спеціалізованих фахових компетентностей, розвитку аналітичного мислення та усвідомленню високої відповідальності за збереження монументальних пам'яток мистецтва й архітектури як невід'ємної частини культурної спадщини для майбутніх поколінь.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Мета курсу

Метою вивчення дисципліни **«Реставрація творів монументального живопису»** є формування у здобувачів освіти системних теоретичних знань і практичних умінь у сфері збереження, консервації та реставрації монументального живопису як складової нерухомої культурної спадщини, а також розвиток професійного мислення, відповідальності та етичної свідомості реставратора. Курс спрямований на оволодіння принципами науково обґрунтованого втручання, аналізу стану збереженості пам'яток, вибору відповідних методів і матеріалів з урахуванням історичного, художнього та архітектурного контексту об'єкта.

Завдання курсу

Основними завданнями дисципліни є:

- ознайомлення студентів з історією, теорією та сучасними підходами до реставрації монументального живопису;
- вивчення технологій виконання монументального живопису різних історичних періодів та їх взаємодії з архітектурними конструкціями;
- аналіз матеріально-технічної будови стінопису: основ, штукатурних шарів, фарбових шарів, пігментів і в'язучих речовин;
- формування розуміння причин і механізмів руйнування монументального живопису під впливом фізичних, хімічних, біологічних і техногенних чинників;
- оволодіння методами візуального, інструментального та лабораторного дослідження монументального живопису;
- набуття навичок реставраційної діагностики, оцінки стану збереженості та складання науково-реставраційної документації;
- засвоєння принципів і методів аварійної, консерваційної та реставраційної фіксації фарбового шару і штукатурної основи;

- формування практичних умінь виконання очищення, укріплення, ін'єктування, консолідації, заповнення втрат і реставраційного тонування;
- виховання відповідального ставлення до пам'яток монументального мистецтва з дотриманням принципів мінімального втручання, зворотності та збереження автентичності;
- розвиток навичок безпечної організації реставраційних робіт в умовах архітектурних пам'яток та роботи в міждисциплінарному середовищі.

Компетентності, що забезпечує дисципліна

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 1. Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища.

СК 2. Здатність володіти основними класичними і сучасними категоріями та концепціями мистецтвознавчої науки.

СК 3. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями.

СК 7. Здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача.

СК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

СК 11. Здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

СК 12. Здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 2. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПРН 3. Формувати різні типи документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного і писемного мовлення.

ПРН 4. Орієнтуватися в розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, використовувати знання і навички роботи з фаховим комп'ютерним забезпеченням (за спеціалізаціями).

ПРН 5. Аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел.

ПРН 7. Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів образотворчого, декоративного мистецтва, реставрації та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

ПРН 9. Застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід.

ПРН 10. Володіти основами наукового дослідження (робота з бібліографією, реферування, рецензування, приладові та мікрохімічні дослідження).

ПРН 11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, реставраційної та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПРН 13. Застосовувати сучасне програмне забезпечення у професійній діяльності (за спеціалізаціями).

ПРН 14. Тракувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.

ПРН 15. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

ПРН 16. Розуміти вагому роль українських етномистецьких традицій у стильових рішеннях творів образотворчого, декоративного та сучасного візуального мистецтва.

ПРН 17. Популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної самоідентифікації.

ПРН 18. Формувати екологічну свідомість і культуру особистості, застосовувати екологічні принципи в житті та професійній діяльності.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна вивчається протягом 2 семестра 3-го курсу (5 кредити ECTS). Всього семестр має 2 модулі та 8 тем. На вивчення дисципліни відводиться 105 годин на 2 семестри з яких практичні-75 годин та самостійні-75 годин.

Тема 1. Вступ до реставрації монументального живопису

Теоретична частина:

Поняття реставрації, консервації та збереження монументального живопису як складової нерухомої культурної спадщини. Специфіка реставрації стінопису в архітектурному середовищі. Історія розвитку реставрації монументального живопису. Основні принципи та етичні норми реставраційної діяльності. Міжнародні хартії, конвенції та нормативні документи у сфері охорони пам'яток архітектури й монументального мистецтва. Роль і професійна відповідальність реставратора.

Практична частина:

Ознайомлення з реставраційною майстернею та специфікою робіт на об'єктах монументального живопису. Інструменти, матеріали та обладнання. Правила охорони праці та техніки безпеки під час робіт у пам'ятках архітектури. Аналіз прикладів реставрації монументального живопису (фото-, відеоматеріали, документація).

Тема 2. Матеріально-технічна структура та технології монументального живопису

Теоретична частина:

Будова монументального живопису: архітектурна основа, кладка, штукатурні шари, підготовчі шари, фарбовий шар. Технології фрески, секко, аль фреско, аль секко, змішані техніки. Матеріали штукатурок, пігменти, в'язучі речовини. Властивості матеріалів та процеси їх старіння у взаємодії з архітектурним середовищем.

Практична частина:

Дослідження навчальних фрагментів стінопису. Визначення типів штукатурок і фарбових шарів. Візуальний аналіз стратиграфії. Робота з оптичними приладами.

Тема 3. Причини та характер пошкоджень монументального живопису

Теоретична частина:

Конструктивні, фізичні, хімічні, біологічні та антропогенні чинники руйнування стінопису. Вплив мікроклімату, вологи, солей, деформацій будівлі. Типологія пошкоджень: тріщини, відшарування штукатурки, осипи фарбового шару, висоли, втрати, біопошкодження.

Практична частина:

Оцінка стану збереженості монументального живопису. Фіксація пошкоджень у графічній та фотографії. Складання короткого опису технічного стану фрагмента стінопису.

Тема 4. Методи дослідження та реставраційна діагностика монументального живопису

Теоретична частина:

Методи дослідження стінопису: візуальні, оптичні, інструментальні та лабораторні. Значення досліджень для вибору консерваційно-реставраційної стратегії. Принципи реставраційної діагностики нерухомих пам'яток.

Практична частина:

Проведення візуального обстеження монументального живопису. Виявлення слідів попередніх реставраційних втручань. Формулювання висновку щодо стану збереженості та можливих методів втручання.

Тема 5. Фіксація та укріплення фарбового шару і штукатурної основи

Теоретична частина:

Матеріали та методи фіксації й укріплення стінопису. Традиційні та сучасні консоліданти. Принципи вибору матеріалів з урахуванням мінеральної основи та ступеня руйнування. Аварійна та попередня фіксація.

Практична частина:

Виконання локальної фіксації фарбового шару. Укріплення штукатурних шарів, ін'єктування. Робота з різними видами реставраційних матеріалів. Контроль і оцінка результатів.

Тема 6. Очищення монументального живопису

Теоретична частина:

Види забруднень і нашарувань на стінописі. Методи сухого, вологого та хімічного очищення. Межі допустимого втручання. Ризики та типові помилки при очищенні монументального живопису.

Практична частина:

Проведення проб очищення. Видалення поверхневих забруднень з навчальних фрагментів. Фіксація та документування процесу очищення.

Тема 7. Заповнення втрат та реставраційне тонування монументального живопису

Теоретична частина:

Методи заповнення втрат штукатурки та фарбового шару. Реставраційні розчини та маси. Принципи та методи реставраційного тонування в монументальному живописі. Види тонування та їх доцільність.

Практична частина:

Приготування реставраційних штукатурних і тонувальних сумішей. Заповнення локальних втрат. Виконання реставраційного тонування на навчальних зразках.

Тема 8. Реставраційна документація та підсумковий аналіз

Теоретична частина:

Науково-реставраційна документація пам'яток монументального живопису: структура, вимоги, фотофіксація. Юридична та професійна відповідальність реставратора.

Практична частина:

Оформлення реставраційного паспорта навчального об'єкта або фрагмента стінопису. Аналіз виконаних робіт. Підсумкове обговорення результатів курсу.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом практичних занять. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення практичних завдань. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка доповідей за темами дисципліни в контексті власного дослідження. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають

покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B	B+ 85-89	незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу.

За необхідності студент має спитати дозволу вийти з конференції (окрім заліку).

Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрадження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день, або попіклуватись про його заміну.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

1	Поточний контроль за перший модуль	0–40
2	Поточний контроль за другий модуль	0–60
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали			Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

Література

- 1.Долуда, А.О. Судово-мистецтвознавча експертиза. *Наукова конференція професорсько-викладацького складу ХДАДМ за підсумками роботи у 2006 – 2007 навчального року* (Харків, 16 – 19 травня 2007р.). Харків, 2007р. С. 33-36.
2. Долуда, А. О. Підробки в антикваріаті. *Наукова конференція професорсько-викладацького складу ХДАДМ за підсумками роботи у 2008 – 2009 навчального року* (Харків, 7 – 9 травня 2009р.). Харків, 2009р. С. 26-29.
- 3.Долуда А.О., Терехов М.О. Дослідження розшарування різночасового живопису. *Наукова реставрація. Історія, сучасність, шляхи*

- модернізації: наукові доповіді XI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11-14 вересня 2018р.). Київ, 2018. Ч.2 .С.165-170.*
- 4.Долуда А.О. Місце реставратора у сучасному антикварному ринку. *Другого міжнародного форуму реставраторів у Львові.* (Львів, травень 2008 р.) Львів, 2008. С. 62-65.
- 5.Долуда А.О. Антикварний ринок України. *XI Кримські Міжнародні Воронцовські наукові читання.* (Крим, Алушка, вересень 2008р.) Алушка, 2008. С. 35-37.
- 6.Долуда, А.О., Дробішева О.С., Пукліч О.С. Не зважаючи на підпис, річ справжня. *Всеукраїнська наукова конференція професорсько- викладацького складу та студентів ХДАДМ, за підсумками роботи 2018/2019 навчального року.* (Харків, 25 травня 2019р.) Харків, 2019. С. 34-36.
- 7.Оляніна С. Щодо уточнення атрибуції й датування групи ікон з колекції київських музеїв. *Українська художня культура: історія та сучасні проблеми: зб. наук. пр.* Київ: Інститут культурології НАМ України, 2012. С. 210 – 231.
8. Оляніна С. В. Український іконостас: від функціональної конструкції до архітектурної рами. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2019. №1. С. 374 – 379.
- 9.Оляніна С. Український іконостас: символічна структура та іконологія: монографія. Київ : АртЕк, 2019. 400 с. з іл.
- 10.Консервація і реставрація пам'яток архітектури : методичний посібник під ред. М. Орленка. Київ : Корпорація «Укрреставрація», Львів : Інститут Укрзахідпроектреставрація», 1996. 586 с.
- 11.Розробка методики з дослідження об'єктів живопису: звіт про НДР / МЮУ ХНДІСЕ ; кер. А. О. Долуда ; викон. : О. Пукліч – Х., 2019. Номер держреєстрації № 0117U004752.
- 12.Терехов М.О., Долуда А. О. Метод розшарування як можливість проведення атрибуції різночасового живопису. *Актуальні питання*

гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. Вип. №37 (3). С. 61-68.

13. Терехов М. Карпів В. Досвід збереження різночасового монументального малярства. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. №58 (1). С. 81-86.*